

Frumvarp til laga

um breyting á lögum um váttryggingarsamninga, nr. 30/2004.

(Lagt fyrir Alþingi á 135. löggjafarþingi 2007–2008.)

1. gr.

82. gr. laganna orðast svo:

Á meðan félagið hefur ekki samþykkt að veita váttryggingu getur það óskað eftir upplýsingum sem hafa þýðingu fyrir mat þess á áhættunni. Í þeim tilgangi er félaginu heimilt að óska upplýsinga um sjúkdóma sem váttryggingartaki eða váttryggður, foreldri hans eða systkini eru haldin eða hafa verið haldin óháð því hvernig sjúkdómur hefur greinst. Slíkra upplýsinga skal aflað beint hjá váttryggingartaka, eða eftir atvikum váttryggðum, sem skal veita rétt og tæmandi svör eftir bestu vitund við spurningum félagsins. Váttryggingartaki, eða eftir atvikum váttryggður, skal staðfesta að þær upplýsingar sem hann veitir um sjúkdóma foreldra eða systkina sinna séu veittar með þeirra samþykki, enda sé með sanngirni hægt að ætlast til að hann hafi getað aflað slíks samþykkis. Afli váttryggingafélag upplýsinga um sjúkdóma váttryggingartaka eða váttryggðs frá öðrum en honum skal, áður en þeirra er aflað, liggja fyrir skriflegt upplýst samþykki hans. Váttryggingartaki, og eftir atvikum váttryggður, skal að eigin frumkvæði veita upplýsingar um sérstök atvik sem hann veit, eða má vita, að hafa verulega þýðingu fyrir mat félagsins á áhættu.

Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. er félaginu óheimilt fyrir eða eftir gerð samnings um persónu-tryggingu, að óska eftir, afla með einhverjum öðrum hætti, taka við eða hagnýta sér upplýsingar sem fengnar eru úr niðurstöðu erfðarannsóknar á einstaklingi og geta gefið til kynna hættu á að hann þrói með sér eða fái tiltekinn sjúkdóm. Félaginu er einnig óheimilt að óska eftir rannsóknum sem teljast nauðsynlegar til þess að kostur sé á að fá slíkar upplýsingar.

Synji félagið að veita persónu-tryggingu skal það rökstyðja synjunina sé eftir því leitað.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

I. Inngangur.

Með frumvarpi þessu er lögð til breyting á 82. gr. laga um váttryggingarsamninga, nr. 30/2004, sem fjallar um upplýsingaöflun við töku persónu-trygginga.

Eftir gildistöku laganna hefur við túlkun og framkvæmd 82. gr. risið vafi um hvort unnt sé að svara spurningum um heilsufar náinna skyldmenna án þess að í því felist miðlun upplýsinga um erfðaeiginleika og þar með hvort í bannreglu ákvæðisins felist að ekki megi óska upplýsinga um heilsufar þeirra.

Ljóst er að tilgangurinn með ákvæði 2. mgr. 82. gr. laganna var ekki sá að banna notkun upplýsinga um heilsufar náinna skyldmenna þess er óskar váttryggingar. Markmiðið var að ákveða mörk upplýsingaskyldu og heimildar váttryggingafélaga til að nýta sér heilbrigðisupplýsingar. Mikilvægt er að skýrt liggi fyrir hvar þessi mörk liggja. Er enda slík upplýsingaöflun nauðsynleg til þess að koma í veg fyrir neikvætt úrtak og til þess að váttryggingafélag geti metið hlutlaust þá áhættu sem váttryggja á til þess að geta ákveðið iðgjald og metið hvort váttrygging skuli veitt samkvæmt almennum skilmálum.

Þar sem um er að ræða mikilvægt ákvæði er varðar persónutryggingar er með frumvarpi þessu lögð til breyting á ákvæðinu til að eyða þessum vafa. Vinna við frumvarp sama efnis var langt komin vorið 2006 og komu þá að undirbúningi þess, auk nefndarmanna efnahags- og viðskiptanefndar, sérfræðingar viðskiptaráðuneytis, Fjármálaeftirlitsins og Persónuverndar. Á 133. löggjafarþingi var síðan lagt fram frumvarp til breytinga á ákvæðum 82. gr. en náði ekki fram að ganga. Náði málið þó það langt að meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar lagði fram breytingartillögu við frumvarp viðskiptaráðherra sem unnin var í samvinnu við Fjármálaeftirlitið, Persónuvernd og Samtök fjármálafyrirtækja.

II. Almennt um 82. gr. laga nr. 30/2004.

Persónutryggingar lúta að lífi og heilsu hins váttryggða. Upplýsingagjöf váttryggingartaka hefur mikla þýðingu, enda er það váttryggingartaki, eða hinn váttryggði, sem að jafnaði býr yfir þeim upplýsingum sem váttryggingafélag þarf á að halda.

Með 82. gr. gildandi laga um váttryggingarsamninga var leitast við að skýra betur upplýsingaskyldu váttryggingartaka við töku persónutrygginga. Í ákvæðinu felst að váttryggingartaki eða váttryggður þarf ekki að hafa frumkvæði að upplýsingagjöf heldur stendur skylda hans til að svara spurningum váttryggjanda/váttryggingafélags. Frumkvæði hvílir þó hjá váttryggingartaka eða váttryggðum í þeim tilvikum er upplýsingarnar hafa verulega þýðingu fyrir mat félagsins á áhættunni og honum verið ljós þessi sérstöku atriði og hann vitað um þýðingu upplýsinganna fyrir félagið. Helsta nýmæli ákvæðisins laut að takmörkun á heimild váttryggingafélaga til að óska upplýsinga um heilsufar váttryggingartaka með rannsókn á erfðaeiginleikum hans. Ákvæði 2. mgr. leggur bann við hagnýtingu upplýsinga um erfðaeiginleika váttryggingartaka/váttryggðs og hættu á því að hann þrói með sér eða fái sjúkdóm.

Fram kom í athugasemdum með frumvarpi því er varð að lögum nr. 30/2004 að tilefni bannreglunnar væri ekki hættan á misnotkun slíkra upplýsinga heldur sú staðreynd „að hægt sé að spá fyrir um það með erfðafræðilegum rannsóknnum, að ekki sé talað um rannsóknir á lífsýnum úr fólki, hvernig því muni farnast heilsufarslega í framtíðinni“.

Unnt er að ákveðnu leyti að fá upplýst hvort viðkomandi einstaklingur er líklegur til að þróa með sér eða fá tiltekinn sjúkdóm í framtíðinni með rannsóknnum sem gefa upplýsingar um erfðaeigni heilbrigðs einstaklings. Niðurstöður slíkra erfðafræðilegra rannsókna geta haft þýðingu fyrir viðkomandi einstakling og nánustu ættingja. Síðustu ár hafa jafnframt þróast rannsóknaraðferðir sem gera mönnum kleift að rannsaka og kortleggja erfðaeigni einstaklinga í áður óþekktum mæli. Í greinargerð með dönsku lögunum, sem notuð voru sem fyrirmynd við samningu bannreglu 82. gr. í frumvarpi því er varð að lögum nr. 30/2004, kemur fram að með rannsókn á erfðaeiginleika sé átt við DNA-próf, RNA-greiningar eða aðrar rannsóknir, t.d. vefja- og blóðrannsóknir, sem gerðar eru í því skyni að leggja mat á erfðafræðilega áhættu þess er óskar váttryggingar.

Bannregla 2. mgr. tekur ekki til upplýsinga um sjúkdóma, sem einstaklingur annaðhvort er haldinn eða hefur haft einkenni um, þrátt fyrir að slíkar upplýsingar geti falið í sér upp-

lýsingar um hættu viðkomandi á að þróa með sér eða fá sjúkdóma í framtíðinni. Bannið tekur þannig, sem dæmi, ekki til upplýsinga um hvernig sjúkdómur, sem einstaklingur hefur þegar fengið, muni þróast í framtíðinni. Bannið tekur heldur ekki til upplýsinga um breytingar sem þurfa ekki að lúta beint að sjúkdómum, en geta veitt vísbendingu um hættu á sjúkdómum síðar, svo sem magn kólesteróls í blóði eða of hárlátt blóðþrýstingur. Þá tekur bannið ekki til upplýsinga um hvort einstaklingur hafi greinst HIV-jákvæður þar sem slíkar upplýsingar lýsa ekki erfðaeiginleikum.

Bannið gegn því að óska eftir erfðafræðilegum upplýsingum þýðir því m.a. að váttryggingafélaginu er ekki heimilt að byggja iðgjaldaákvörðun eða veitingu váttryggingar á kröfu um að erfðarannsókn fari fram. Félaginu er ekki heldur heimilt að spyrja hvort slík rannsókn hafi farið fram.

Í lokamálslið 2. mgr. kemur fram að heimilt sé að óska upplýsinga um núverandi eða fyrra heilsufar váttryggingartaka eða annarra einstaklinga. Tilgangur váttryggingafélags með því að óska upplýsinga um fjölskyldusögu váttryggingartaka eða váttryggðs er að meta þá áhættu sem felst í því að veita umsækjanda váttryggingarvernd hjá félaginu. Geta upplýsingar þessar m.a. leitt til þess að váttryggingafélag óski þess að heilsufar váttryggðs verði rannsakað frekar. Hefur þetta verið framkvæmt með þeim hætti að á umsóknareyðublaði líftryggingarfélaga er spurt hvort foreldrar eða systkini hafi eða hafi haft tiltekna sjúkdóma. Þannig getur jákvætt svar við slíkri spurningu gefið tilefni til frekari rannsókna á þeim er óskar váttryggingar þar sem tilteknir sjúkdómar sem foreldrar og systkini hafa borið geta aukið áhættu annarra skyldmenna. Er þetta viðurkennd leið sem íslensk jafnt og erlend váttryggingafélög beita við áhættumat við töku váttrygginga. Með frumvarpinu er ekki gert ráð fyrir að breyting verði á þessari framkvæmd.

III. Efni frumvarpsins.

Við töku persónutrygginga er mikilvægt að váttryggingafélag láti fara fram áhættumat. Liður í áhættumati váttryggingafélags við gerð váttryggingarsamninga í persónutryggingum er að afla upplýsinga um heilsufar þess sem váttryggja á og kanna hvort váttrygging skuli veitt samkvæmt almennum skilmálum og venjulegu iðgjaldi. Er upplýsingagjöf váttryggingartaka grundvöllur slíks áhættumats. Mat á áhættu hefur áhrif á iðgjaldaákvörðun váttryggingafélags, enda er það grundvallaratriði að iðgjöld taki mið af þeirri áhættu sem fyrir hendi er þannig að váttryggingafélag eigi jafnan fyrir fjárhagslegum skuldbindingum sínum.

Lögð er til breyting á 1. mgr. þannig að nýr málsliður, 2. másl., bætist við málsgreinina. Samkvæmt honum er váttryggingafélagi heimilt að afla upplýsinga um þá sjúkdóma sem váttryggingartaki, eða váttryggður, svo og foreldrar og systkini váttryggðs eru haldin eða hafa haft og félagið telur nauðsynlegt að fá vitneskju um til að geta lagt mat á hina væntanlegu váttryggðu áhættu. Í gildandi lögum er vísað til heilsufars, sbr. lokamálslið 2. mgr. sem frumvarpið leggur til að verði felldur brott, en frumvarpið gerir ráð fyrir að umsækjandi gefi upplýsingar um tilgreinda sjúkdóma sem spurt kann að verða um. Breyting þessi er lögð til þar sem ekki er hægt að ætlast til að umsækjandi sem ekki býr yfir þekkingu á læknisfræði geti lagt almennt mat á heilsufar sitt eða þessara tilteknu nákomnu ættingja. Með sanngirni er hins vegar hægt að gera þá kröfu til viðkomandi að hann viti um þá sjúkdóma sem máli kunna að skipta við áhættumatið. Heimild váttryggingafélags til upplýsingaöflunar er þó takmörkuð af bannreglu 2. mgr. sem vikið verður að síðar. Frumvarpið gerir ráð fyrir að ekki skipti máli við hvaða aðstæður sjúkdómsgreining hefur átt sér stað. Eftir sem áður hvílir sú skylda á herðum þess er óskar váttryggingar að veita tæmandi svör við spurningum váttryg-

ingafélagsins. Hafi sjúkdómsgreining t.d. orðið til samhliða erfðafræðirannsókn sem váttryggingartaki tók þátt í ber honum að gefa váttryggingafélaginu upplýsingar um þá greiningu, enda hafi það spurt um þann tiltekna sjúkdóm. Að öðru leyti hefur váttryggingafélagið ekki rétt til að nýta sér þær upplýsingar aðrar sem kunna að hafa orðið til við erfðafræðirannsóknina.

Frumvarpið leggur ekki til aðrar breytingar á 3. málsl. 1. mgr. (2. málsl. í gildandi lögum) en þær að orðunum „eftir bestu vitund“ er skeytt inn. Í ljósi þess að váttryggingartaki kann að hafa alist upp fjarri öðru foreldri sínu eða báðum, veit jafnvel ekki hver þau eru, eða annaðhvort eða bæði látin, er ekki sanngjarnt að ætlast til að hann búi yfir upplýsingum um þá sjúkdóma sem þeir hafa verið haldnir.

Auk 2. málsl. er það nýmæli að frumvarpið leggur til að nýr málslíður, 4. málsl., bætist við málsgreinina. Samkvæmt honum er gert ráð fyrir að váttryggingartaki, eða eftir atvikum váttryggður, staðfesti við umsókn um töku váttryggingar að hann hafi hlotið samþykki foreldra sinna eða systkina á því að hann megi gefa upplýsingar um að þau séu haldin eða hafi verið haldin tilteknum sjúkdómum sem um er spurt. Áfram er gert ráð fyrir að spurningar á umsóknareyðublaði séu með þeim hætti að tiltekinn sjúkdómur verði ekki tengdur tilteknum einstaklingi. Það vill segja að spyrja skal um foreldra og systkini sem eina heild, t.d.: Hefur foreldri eða systkini þitt fengið sjúkdóminn A? Ákvæðið gerir jafnframt ráð fyrir því að váttryggingartaka sé, af ýmsum ástæðum, ekki mögulegt að verða við þessum kröfum. Má þar taka sem dæmi að foreldri eða systkini hans séu látin, váttryggingartaki þekki í raun ekki blóðforeldra eða samband systkina hafi rofnað um svo langa hríð að váttryggingartaki hafi ekki tók á að afla samþykkis viðkomandi fyrir upplýsingagjöfni. Gera má ráð fyrir að ákvæði málslíðarins kalli á endurskoðun á verklagi váttryggingafélaga, þar á meðal á þeim umsóknareyðublöðum sem váttryggingartakar þurfa að útfylla.

Þótt ekki sé lögð til efnisleg breyting á 5. málsl. 1. mgr. (4. málsl. í gildandi lögum) um upplýsingaöflun frá öðrum en váttryggingartaka eða váttryggðum þykir rétt að hnykkja á því að ákvæðið vísar til upplýsinga um sjúkdóm eða sjúkdóma sem váttryggingartaki er eða hefur verið haldinn og sem aflað er hjá öðrum en váttryggingartaka, svo sem læknum og öðrum heilbrigðisstéttum, og koma úr sjúkraskrá eða öðrum sambærilegum skráum sem kunna að vera haldnar á sjúkra- eða heilbrigðisstofnunum. Eins og í gildandi lögum gerir frumvarpið áfram ráð fyrir að þessar upplýsingar varði váttryggingartakann, ekki aðra einstaklinga. Er áfram gert ráð fyrir því að heimild váttryggingafélags til þess að afla upplýsinga úr slíkum skráum sé bundin við upplýst samþykki viðkomandi. Er efni málsgreinarinnar í samræmi við 2. tölul. 1. mgr. 9. gr. laga um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga, nr. 77/2000.

Ekki er lögð til efnisbreyting á 6. málsl. 1. mgr. (5. málsl. í gildandi lögum).

Lögð er til breyting á 2. mgr. ákvæðisins sem felur í sér að váttryggingafélagi er óheimilt að nýta sér niðurstöður erfðarannsókna en gildandi lög vísa til upplýsinga um erfðaeiginleika manns. Með erfðarannsókn er einkum átt við DNA-rannsókn, RNA-greiningu og vefja- og blóðrannsókn sem gerð er í þeim tilgangi að meta hættu einstaklings á því að verða síðar veikur. Hafi á hinn bóginn sjúkdómur verið greindur með erfðarannsókn, t.d. DNA-rannsókn, er félaginu heimilt að nýta þær upplýsingar í áhættumatí sínu, en ekki aðrar upplýsingar, sbr. umfjöllun um 2. málsl. 1. mgr. Jafnframt væri váttryggingartaka, eða váttryggðum, skylt að upplýsa um sjálfa sjúkdómsgreininguna sem hefði fengist við erfðarannsóknina, sbr. greinargerð með gr. 3a í dönsku váttryggingarsamningalögum, nr. 129/1930, sbr. breytingalög nr. 413/1997, sem er fyrirmynd ákvæðisins í 82. gr. Með breytingu þessari er leitast við að eyða vafa um hvers konar upplýsingar það eru sem váttryggingafélagi sé óheimilt að nota í áhættu-

mati sínu. Í orðalagi málgreinarinnar felst jafnframt að reglur um vanrækta upplýsingagjöf eiga ekki við í þeim tilfellum er váttryggingartaki eða váttryggður upplýsir ekki um erfðafræðilegar upplýsingar, enda væri váttryggingafélagi ekki heimilt að taka við slíkum upplýsingum, að öðru leyti en því sem að framan greinir um sjúkdómsgreiningar sem slíkar.

Frumvarpið leggur ekki til breytingu á ákvæði 3. mgr.

Fylgiskjal.

*Fjármálaráðuneyti,
fjárlagaskrifstofa:*

Umsögn um frumvarp til laga um breyting á lögum um váttryggingarsamninga, nr. 30/2004.

Markmið frumvarpsins er að leggja til nánari afmörkun á heimild váttryggingafélaga til upplýsingaöflunar. Með frumvarpinu er lögð til sú breyting að í stað þess að vísa til heilsufars annarra gerir frumvarpið ráð fyrir að upplýsingaöflunin varði sjúkdóma sem foreldrar eða systkini váttryggingartaka hafa verið haldin eða eru haldin. Þá er í frumvarpinu lagt til að váttryggingartaki staðfesti við umsókn um váttryggingu að hann hafi hlotið heimild foreldra eða systkina fyrir því að hann megi veita þessar upplýsingar.

Í greinargerð með frumvarpinu er gert ráð fyrir að þessar breytingar kalli á endurskoðun á verklagi váttryggingafélaga, þar á meðal á þeim umsóknareyðublöðum sem váttryggingartakar þurfa að útfylla, þar sem gera þarf ráð fyrir þeim möguleika að váttryggingartaki fái af einhverjum ástæðum ekki samþykki foreldra eða systkina fyrir því að veita umbeðnar upplýsingar.

Verði frumvarpið óbreytt að lögum verður ekki séð að það muni hafa áhrif á útgjöld ríkissjóðs.